

Sygn. akt III U 162/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 czerwca 2022 r.

Sąd Okręgowy w Łomży III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodnicząca - sędzia Jolanta Pardo

Protokolant - Sylwia Korytkowska

po rozpoznaniu 10 czerwca 2022 r. w Ł., na rozprawie

sprawy D. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.

o prawo do renty rodzinnej

na skutek odwołania D. P.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B.

z 30 marca 2022 r. nr (...)

1. **oddala odwołanie;**

2. **zasądza od D. P. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. 180 (sto osiemdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.**

Sygn. akt III U 162/22

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. decyzją z 30 marca 2022 r. znak: (...), na podstawie przepisów ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 504), odmówił D. P. prawa do renty rodzinnej po zmarłym 09.10.2021 r. M. P., ponieważ nie udokumentowała, że w chwili śmierci małżonka, z którym nie pozostawała we wspólności małżeńskiej, miała prawo do alimentów z jego strony ustalonych wyrokiem lub ugodą sądową lub też w drodze dobrowolnego porozumienia. Zakład wskazał, że 09.09.2020 r. Sąd Okręgowy w Ł. prawomocnym wyrokiem orzekł separację, a D. P. nie przedstawiła dokumentów potwierdzających fakt stałego i regularnego alimentowania przez zmarłego bezpośrednio przed dniem śmierci.

Odwołanie od powyższej decyzji złożyła D. P. i wniosła o zmianę decyzji ZUS poprzez ustalenie prawa do renty rodzinnej po zmarłym mężu M. P.. W uzasadnieniu wskazała, że orzeczona separacja nic nie zmieniła w ich życiu i do dnia śmierci mieszkała razem z mężem, prowadzili też wspólne gospodarstwo domowe.

W odpowiedzi na odwołanie Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o jego oddalenie. W uzasadnieniu powtórzył argumentację faktyczną i prawną zawartą w zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy ustalił co następuje:

D. P. (z domu M.) urodziła się (...)

5 kwietnia 1986 r. zawarła związek małżeński z M. P., który był zatrudniony między innymi w: Państwowym Ośrodku (...) w Z., Wojewódzkim Zakładzie (...) w Ł., (...) sp. z o.o. w Ł., Zakładzie (...) sp. z o.o. w W. Mazowieckiem, Szkole Podstawowej w P. J.. Był też zarejestrowany w Powiatowym Urzędzie Pracy w Z. jako osoba bezrobotna. Otrzymywał też zasiłek z opieki. Był osoba nadużywającą alkohol.

Wyrokiem z 9 września 2020 r. wydanym w sprawie o sygn. akt I C 307/20 Sąd Okręgowy w Ł. I Wydział Cywilny, w punkcie I, orzekł separację związku małżeńskiego D. P. z M. P. (...) - bez orzekania o winie. W toku postępowania przed ww. Sądem D. P. wyjaśniła, że mieszkają we wspólnym domu, ona na górze, mąż ze swoją matką na dole. Natomiast na rozprawie 09.09.2020 r. wyjaśniła, że rozdzielność trwa od 5 lat. Dodała, że mąż nie dokłada się do kosztów utrzymania domu, dokłada się teściowa z własnej woli. M. P. na rozprawie 09.09.2020 r. wyjaśnił, że od dłuższego czasu nie żyją z żoną razem. Mieszkają w tym samym domu, który jego rodzice przepisali na niego i żonę, ale on mieszka na dole z matką, a żona na górze. Podkreślił, że nie ma między nimi współżycia. Potwierdził, że pieniądze daje matka.

Ze wspólnego konta, jakie małżonkowie posiadali w Banku Spółdzielczym w Ł., wypłaty gotówkowe dokonywane były przeważnie przez D. P., która ponosiła wszystkie koszty utrzymania domu.

M. P. zmarł 09.10.2021 r. Do jego śmierci opiekę nad nim sprawowała D. P..

D. P. nie dostawała żadnych pieniędzy od męża M. P..

Separacja małżonków nie została zniesiona przez Sąd.

26.11.2021 r. D. P. złożyła wniosek o rentę rodzinną, w wyniku rozpoznania którego Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją z 30.03.2022 r. (obecnie zakazaną) odmówił jej prawa do renty rodzinnej po zmarłym 09.10.2021 r. M. P., ponieważ nie udokumentowała, że w chwili śmierci małżonka, z którym nie pozostawała we wspólności małżeńskiej, miała prawa do alimentów z jego strony ustalonych wyrokiem lub ugodą sądową lub też w drodze dobrowolnego porozumienia.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie dokumentów znajdujących się w aktach organu rentowego, aktach sprawy oraz w aktach sprawy Sądu Okręgowego w Ł.I Wydziału Cywilnego, sygn. I C 307/20. Ich autentyczność ani treść merytoryczna nie była kwestionowana przez żadną ze stron. Stan faktyczny został również ustalony częściowo o wyjaśnienia D. P. (k. 13-13v akt).

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Sąd, po dokonaniu oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, uznał, że odwołanie jest niezasadne.

Zgodnie z art. 65 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2022 poz. 504) renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń.

W myśl art. 70 ust. 1 i 3 ww. ustawy, wdowa ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli:

1) w chwili śmierci męża osiągnęła wiek 50 lat lub była niezdolna do pracy albo

2) wychowuje co najmniej jedno z dzieci, wnuków lub rodzeństwa uprawnione do renty rodzinnej po zmarłym mężu, które nie osiągnęło 16 lat, a jeżeli kształci się w szkole - 18 lat życia, lub jeżeli sprawuje pieczę nad dzieckiem całkowicie niezdolnym do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolnym do pracy, uprawnionym do renty rodzinnej.

Małżonka rozwiedziona lub wdowa, która do dnia śmierci męża nie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej, ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli oprócz spełnienia warunków określonych w ust. 1 lub 2 miała w dniu śmierci męża prawo do alimentów z jego strony ustalone wyrokiem lub ugodę sądową.

Zgodnie natomiast z brzmieniem art. 61³ § 1 ustawy z 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359) przy orzekaniu separacji stosuje się przepisy art. 57 i 58, zaś na mocy art. 61⁴ § 1 k.r.o. orzeczenie separacji ma skutki takie same jak rozwiązanie małżeństwa przez rozwód, chyba że ustawa stanowi inaczej.

W myśl art. 61⁴ § 3 k.r.o. jeżeli wymagają tego względy słuszności, małżonkowie pozostający w separacji obowiązani są do wzajemnej pomocy.

Do obowiązku dostarczania środków utrzymania jednego z małżonków pozostających w separacji drugiemu stosuje się odpowiednio przepisy art. 60, z wyjątkiem § 3 (art. 61⁴ § 4 k.r.o.).

Małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia i który znajduje się w niedostatku, może żądać od drugiego małżonka rozwiedzonego dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego oraz możliwościom zarobkowym i majątkowym zobowiązanego (art. 60 § 1 k.r.o.).

Orzeczenie sądowe o separacji wyklucza prawo wdowy do renty rodzinnej na podstawie art. 70 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, chyba, że miała ona w dniu śmierci męża prawo do alimentów z jego strony (wyrok Sądu Najwyższego z 18 marca 2015 r., sygn. akt I UK 283/14 i z 9 sierpnia 2007 r., sygn. akt I UK 67/07).

Zatem postępowanie w niniejszej sprawie sprowadzało się do ustalenia, czy odwołująca się spełnia warunek określony w art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej i tym samym, czy ma prawo do renty rodzinnej po zmarłym mężu M. P..

W tym miejscu wskazać należy, że pojęcie „małżonki rozwiedzionej” użyte w powołanym wyżej przepisie obejmuje również małżonkę pozostającą w separacji (wyrok Sądu Najwyższego z 6 marca 2009 r., sygn. akt I UK 255/08).

W rozpoznawanej sprawie okolicznością bezsporną pozostaje, że wyrokiem z 09.09.2020 r. wydanym w sprawie o sygn. akt I C 307/20 Sąd Okręgowy w Ł. I Wydział Cywilny, w punkcie I, orzekł separację związku małżeńskiego D. P. z M. P. (...) - bez orzekania o winie, a D. P. nie miała ustalonego sądownie prawa do alimentów od męża.

W przedmiotowej sprawie ustalone zostało również, że separacja małżonków nigdy nie została zniesiona przez Sąd, a zatem z racji orzeczonej separacji nie istniała między małżonkami w znaczeniu prawnym więź w postaci wspólności małżeńskiej. Co więcej, ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika, że po orzeczeniu separacji małżonkowie nie prowadzili wspólnego gospodarstwa domowego, co wyklucza przyjęcie faktycznego odnowienia się między małżonkami więzi gospodarczej.

Przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało również, że zmarły M. P. nie płacił na rzecz odwołującej się dobrowolnie alimentów. Co więcej, nie dokładał się do utrzymania wspólnego domu, w którym zamieszkiwali. Nie był zainteresowany nawet dołożeniem się do rachunków. Koszty jego wyżywienia i leczenia, były opłacane albo z przyznanych mu zasiłków, albo opłacała je matka. M. P. nie uzyskiwał żadnych dochodów, był osobą bezrobotną i uzależnioną od alkoholu. Zaciągał długi, aby miał za co kupić alkohol.

Ustalenia dokonane w niniejszej sprawie prowadzą do wniosku, że do daty śmierci M. P., odwołująca się zamieszkiwała z nim we wspólnym domu, ale nie prowadziła z nim wspólnego gospodarstwa domowego.

Należy podkreślić, że zachodzące między małżonkami w separacji relacje mogą przybrać postać wzajemnego, faktycznego podziału kosztów związanych z utrzymaniem rzeczy wspólnych. Innym przykładem jest obowiązek wzajemnej pomocy w razie orzeczenia separacji (art. 61⁴ § 3 k.r.o.). Obliguje on do dostarczania środków utrzymania w

zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego. Stąd małżonkowie pozostający w separacji obowiązani są do wzajemnej pomocy, jeżeli wymagają tego względy słuszności. Regulacja ta stanowi jeden z wyjątków od ogólnej zasady, że separacja wywołuje skutki takie, jak orzeczenie rozwodu. Przyjmuje się, że obowiązek pomocy obejmuje zarówno sferę relacji majątkowych małżonków, jak również osobistą płaszczyznę odniesień. Chodzi więc o przyczynianie się do zaspokajania materialnych potrzeb współmałżonka, świadczenie pomocy w pracy zawodowej i zarobkowej, pomoc w gospodarstwie domowym, uczestniczenie w życiu rodzinnym, pielęgnację w czasie choroby i kalectwa współmałżonka oraz wzajemne psychiczne i moralne wsparcie w trudniejszych sytuacjach dotyczących współmałżonka lub oboje małżonków. Natomiast obowiązek alimentacyjny, rozumiany na gruncie ustawy emerytalnej jako „prawo do alimentów”, powstaje w ściśle określonych przypadkach (na przykład w razie niedostatku małżonka). Owszem może polegać, z uwagi na konkretne okoliczności faktyczne, na świadczeniu w naturze, to jest zapewnieniu opieki, zwłaszcza osobom starszym, niesamodzielnym, udostępnieniu lokalu, czy też może sprowadzać się do dostarczania żywności, ubrań, opału na zimę. Jednak w każdym wypadku należy odkodować, czy dane świadczenie realizuje obowiązek alimentacyjny, a nie inne zobowiązanie, na przykład naturalne, pozbawione sankcji przymusowego dochodzenia na drodze postępowania sądowego. Nie można tracić z pola widzenia, że powstanie rozdzielności majątkowej w związku z separacją rodzi konieczność określenia sposobu korzystania z dotychczasowego majątku wspólnego małżonków, którzy uprzednio mogli być podmiotami stosunków cywilnoprawnych.

W ocenie Sądu, należy przyjąć, że w niniejszej sprawie zachodził taki właśnie przypadek naturalnego kontynuowania pomocy odwołującej się względem męża, po orzeczeniu separacji. Pomoc ta polegała na ponoszeniu przez nią opłat związanych z utrzymaniem domu, w którym jednak mieszkali razem oraz na wszelkiej innej pomocy związanej z chorobą męża. Zakres tej pomocy jak najbardziej wypełniał dyspozycję art. 61⁴ § 3 k.r.o.

Dodatkowo należy podnieść, że przepis art. 70 § 3 ustawy emerytalnej należy do imperatywnych norm prawa ubezpieczeń społecznych, przez co nie jest dopuszczalna wykładnia rozszerzająca przesłanek w nim określonych (wyrok Sądu Najwyższego z 9 sierpnia 2007 r., sygn. akt I UK 67/07 i z 9 marca 2011 r., sygn. akt III UK 84/10). W takim razie nie można zgodzić się z odwołującą się, że wykonywanie czynności opiekuńczych względem męża i posiadanie wspólnego konta bankowego, z którego pobierała pieniądze, wskazuje na otrzymywanie przez nią alimentów od męża. Nie można zgodzić się z nią, że przez pobieranie pieniędzy z wspólnego konta, mąż przyczyniał się do jej utrzymania. Jak wynika ze zgromadzonego materiału dowodowego, zmarły M. P. nie pracował, utrzymywał się z zasiłków, które to pieniądze przeznaczał na alkohol. Główne wpływy wpływające na wspólne konto pochodziły raczej z dochodów otrzymywanych przez odwołującą się. A ponadto, biorąc pod uwagę powołane wcześniej przepisy prawa rodzinnego, odwołująca się wspierała męża, gdyż przemawiały za tym zasady słuszności.

Reasumując, zebrany w sprawie materiał dowodowy nie dał podstaw do uznania, że M. P. przed śmiercią płacił alimenty na rzecz żony D. P.. Pobierania pieniędzy ze wspólnego konta bankowego, nie można w żadnym wypadku uznać za wypłacanie alimentów. M. P. nie realizował dobrowolnie obowiązku alimentacyjnego, nie dostarczał odwołującej się środków utrzymania i nie partycypował we wspólnym utrzymaniu i w opłacaniu kosztów eksploatacyjnych domu. I choć zdanie odwołującej się separacja nic nie zmieniła w ich życiu małżeńskim, to należy uznać, że nawiązanie ponownych więzi między małżonkami, utożsamianych z pojęciem faktycznego pożycia małżeńskiego, nie prowadzi do restytucji wspólności małżeńskiej, gdyż bez zniesienia separacji nie mogą być przywrócone więzi formalnoprawne (wyrok Sądu Apelacyjnego z S. z 16 maja 2013 r., sygn. akt III AUa 2/13). Zatem faktyczne istnienie pożycia pozostaje bez wpływu na praw do renty rodzinnej skoro orzeczona przez sąd separacja nie została zniesiona (wyrok Sądu Najwyższego z 18 marca 2015 r., sygn. akt I UK 283/14).

W tej sytuacji Sąd Okręgowy, na podstawie analizy zebranego w sprawie materiału dowodowego oraz w oparciu o obowiązujące przepisy prawa ustalił, że odwołanie było bezzasadne i na podstawie art. 477¹⁴ § 1 KPC podlegało oddaleniu, o czym orzeczono w punkcie 1 wyroku.

Z uwagi na wynik postępowania, w którym nie uwzględniono żądania odwołującej się, mając za podstawę art. 98 i 99 KPC w zw. z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za

czynności radców prawnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 265), Sąd Okręgowy zasądził od E. P. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. 180 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.